

PRIKAZ KNJIGE

Pod državnim okriljem. Istorija djetinjstva u Bosni i Hercegovini 1878. — 1941.

SONJA M. DUJMOVIĆ

Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, Sarajevo,
2021., 317. str.

U izdanju Univerziteta u Sarajevu – Instituta za historiju, krajem 2021. godine publicirana je knjiga *Pod državnim okriljem. Istorija djetinjstva u Bosni i Hercegovini 1878 — 1941.* autorice Sonje Dujmović kojom je, na polju historiografije, u Bosni i Hercegovini, otvoreno pitanje djetinjstva u postosmanskome periodu bosanskohercegovačke prošlosti, do početka Drugog svjetskog rata. Do sada ova tema, kao i mnoge druge iz polja socijalne historije, nije bila predmet ozbiljnijih historiografskih istraživanja. Ova studija druga je objavljena monografija Sonje Dujmović, više naučne saradnice na Univerzitetu u Sarajevu – Institutu za historiju, a nastala je kao jedan od rezultata kolektivnog projekta koji je realiziran na Institutu za historiju.

Dujmović je knjigu podijelila na četiri veće cjeline, pri čemu prva, pod naslovom “Iz tradicionalnog u moderno društvo” daje opće karakteristike transformacije bosanskohercegovačkog društva i početke njegove modernizacije, s posebnim fokusom na poziciju djeteta kroz prošlost i promjene njegove percepcije u patrijarhalnom društvu kakvo je u tom periodu i bilo. U drugom dijelu knjige pod naslovom “Kada Carstvo štiti”, Dujmović je predstavila prve znakovite promjene koje su nastupile s austrougarskom okupacijom Bosne i Hercegovine 1878. godine. Dujmović daje osvrt na zakonske okvire koji su naslijeđeni od Osmanskog Carstva, a potom predstavlja i analizira zakone, norme i pravila Austro-Ugarske Monarhije. Zaključci koji su doneseni svode se, u suštini, na to da je austrougarska politika svojim pristupom ostvarila značajan napredak u Bosni i Hercegovini, prvenstveno zbog toga što u ranijem periodu nisu bile ispoštovane ni one norme koje su se na nivou Osmanskog Carstva donosile. Međutim, ni s austrougarskom politikom nije ostvaren rezultat koji bi

značio krupnu promjenu u pogledu razvoja i unapređenja života djece. Velike promjene bile su vidljive samo u urbanim sredinama, dok su ruralna područja Bosne i Hercegovine, a bitno je naglasiti da je većina stanovništva živjela upravo na selu, vidjela vrlo malo praktičnih promjena u vezi s obrazovanjem djece, ali i drugim socijalnim mjerama. U trećem dijelu knjige naslovljenom “Djeca Bosne i Hercegovine tokom I svjetskog rata”, autorica analizira poziciju djece u periodu Prvog svjetskog rata stavljajući fokus na probleme koje ratne okolnosti donose za pripadnike ovog, izuzetno ranjivog, dijela populacije. Glad, siromaštvo, stradanje porodica, ratna siročad i, najgore, smrt djece, obilježili su Prvi svjetski rat. Pored toga, autoričina analiza seže i do zloupotrebe i iskorištavanja djece u svrhu nadoknade izgubljene radne snage koja se nalazila uglavnom na frontu. Svi ti faktori značajno su povećani u ratnom periodu u odnosu na mirnodopsko razdoblje, a fokus države i briga o djeci u ratnim okolnostima postali su minimalni i zanemarivi.

Najznačajniji i najiscrpniji dio knjige vezan je za period od 1918. do 1941. godine, odnosno vrijeme koje su južnoslavenski prostor i narodi proveli pod vlašću dinastije Karađorđevića. U ovom dijelu naslovljenom “Pod zaštitom kraljevskog doma”, Dujmović detaljno analizira, prije svega zakonodavne, okvire zaštite djece u Kraljevini SHS/Jugoslaviji, te način organizacije pomoći ratnoj siročadi u prvim poslijeratnim godinama. Pored toga, autorica analizira zdravstvene politike prema djeci, pri čemu se ističe snažna borba s mortalitetom djece, koji je bio opće prisutna pojava. Dujmović ukazuje na to da, uprkos postojanim naporima vlasti, mortalitet nije opadao u dovoljnoj mjeri da bi se politika mogla okarakterizirati uspješnom, naročito ako se poredi mortalitet djece s međunarodnim brojkama tog vremena. Posebna pažnja u studiji posvećena je obrazovnim prilikama, pri čemu je istaknuto da prosvjeta nije imala ono mjesto u prioritetima vlasti koje je trebala imati s obzirom na izuzetno visok procent nepismenosti u društvu. To potvrđuje i donošenje *Zakona o narodnim osnovnim školama* tek 1929. godine. U Bosni i Hercegovini obrazovni sistem bio je dodatno limitiran u odnosu na neke druge dijelove Kraljevine SHS/Jugoslavije zbog nepostojanja visokoškolskih ustanova. Uz obrazovni sistem i školstvo, Dujmović je propitivala propagandni i ideološki aparat države koji je bio zasnovan na odanosti i vjernosti “kralju, dinastiji i domovini”. Pri tome se njegovao kult kralja, a veliku ulogu u smislu ostvarivanja osmišljene ideologije imao je i nadzor nad masovnim organizacijama koje su postojale u svrhu okupljanja djece i omladine.

Monografija Sonje Dujmović *Pod državnim okriljem* predstavlja tematski i hronološki široku, ali, uprkos tome, argumentiranu i na historijskoj građi zasnovanu monografiju o životu djece, o čemu je objavljeno vrlo malo historioografskih priloga u Bosni i Hercegovini. Dujmović je uspješno pokazala kakav je bio odnos države prema djeci, koji zakonski okviri su se, i s kojim ciljem, formirali i primjenjivali od 1878. do 1941. godine, koji aspekti socijalnih, zdravstvenih, obrazovnih i drugih politika su bili primjenjivani i kakve rezultate su ostvarili, te koja vrsta ideološke poruke je bila artikulirana od države prema ovoj populaciji. U tom smislu, potrebno je jasno istaći da je ova monografija izuzetan doprinos historiografiji u Bosni i Hercegovini.

Ajdin Muhedinović

Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju